

XU HƯỚNG TÍCH HỢP THỂ LOẠI TRONG SẢN XUẤT CHƯƠNG TRÌNH THỜI SỰ TRUYỀN HÌNH HIỆN NAY

Đình Khắc Quỳnh Giang

Khoa Báo chí - Truyền thông, Trường Đại học Khoa học Huế

Email: dinhkhacquynhgiang@yahoo.com

TÓM TẮT

Khán giả truyền hình tiếp nhận thông tin thông qua các chương trình truyền hình được phát trên các kênh sóng. Các chương trình có thể sử dụng một hoặc nhiều thể loại truyền hình để tạo nên một hay nhiều tiết mục thành phần. Về thể loại vẫn còn nhiều quan niệm khác nhau nhưng nhìn chung trên thực tế sử dụng đang diễn ra xu hướng đan xen, hòa quyện thể loại hay sử dụng nhiều thể loại trong một tác phẩm. Phù hợp với xu hướng ấy, các chương trình thời sự đang cố gắng đổi mới nhằm lôi kéo khán giả trong bối cảnh cạnh tranh thông tin hiện nay bằng cách sử dụng nhiều thể loại truyền hình trong cùng một tiết mục nhằm tận dụng lợi thế khác nhau của từng thể loại trong cách khai thác, phản ánh thông tin cũng như tùy vào bản chất của từng sự kiện mà kết hợp các thể loại để tạo nên một tác phẩm truyền hình hoàn chỉnh. Điều này cho phép khán giả có thể nắm bắt thông tin ở nhiều tầng mức khác nhau, nhiều góc nhìn khác nhau với sức hấp dẫn và độ tin cậy cao.

Từ khóa: Chương trình thời sự, chương trình truyền hình, thể loại, tích hợp thể loại.

1. CƠ SỞ LÝ LUẬN

Thể loại và chương trình là hai khái niệm cơ bản khi nhắc đến loại hình báo chí truyền hình. Về khái niệm thể loại, còn khá nhiều tranh luận và cách hiểu khác nhau nhưng có thể hiểu đơn giản thể loại báo chí là tin, phỏng vấn, phóng sự, bình luận, tường thuật,... Tức là các phương pháp thu thập xử lý, vận dụng tư liệu để hình thành nên một tác phẩm báo chí.. Theo TS. Đình Văn Hường thì *Thể loại là hình thức biểu hiện cơ bản, thống nhất và tương đối ổn định của tác phẩm, được phân chia theo phương thức phản ánh hiện thực, sử dụng ngôn ngữ và các công cụ khác để chuyển tải nội dung sự kiện, vấn đề, con người mang tính tư tưởng, thẩm mỹ và ý đồ nhất định của người thể hiện...* [2]. Về mặt lý luận, hệ thống phân chia thể loại là tương đối rõ ràng theo đặc thù của đối tượng được phản ánh, theo mục đích, chức năng, nhiệm vụ sáng tạo của tác phẩm báo chí, theo mức độ nắm bắt hiện thực và theo tính chất của phương tiện phản ánh hiện thực như văn phong, ngôn ngữ, hình ảnh, âm thanh... Thông thường khi sáng tạo tác phẩm báo chí, nhà báo chọn một thể loại phù hợp để làm hình thức thể hiện nội dung thông tin mà mình muốn chuyển tải đến cho công chúng.

Đối với loại hình báo chí truyền hình, thuật ngữ “chương trình” (programme) được xem là một hình thức giao tiếp với công chúng, hình thức tác động thông tin của loại hình báo chí

này. Chương trình truyền hình là hình thức vật chất hóa sự tồn tại của truyền hình trong đời sống xã hội để truyền tải thông tin đến công chúng. Đó là một sản phẩm hoàn chỉnh về nội dung và hình thức, là kết quả của một quá trình sáng tạo, là tập hợp nhiều cấp độ lao động khác nhau, tập hợp một hay nhiều tác phẩm khác nhau, tồn tại ở nhiều mức độ khác nhau [1,3]. Như vậy, trong một chương trình truyền hình có thể sử dụng một thể loại truyền hình duy nhất như chương trình phim tài liệu, chương trình phóng sự truyền hình,... hoặc cũng có thể sử dụng kết hợp nhiều thể loại khác nhau như chương trình thời sự, chương trình bình luận, chương trình giải trí...

Tuy nhiên, trong quá trình sáng tạo tác phẩm báo chí, đặc biệt trong xu thế cạnh tranh mạnh mẽ giữa các loại hình báo chí hiện nay nhà báo luôn sáng tạo, tìm tòi các hình thức thể hiện mới để tác phẩm của mình hấp dẫn và thu hút công chúng hơn, đúng như C. Mác nói: “cũng như cuộc sống, báo chí luôn nằm trong sự vận động, phát triển và không bao giờ có kết thúc”. Cũng theo TS. Đinh Văn Hương, trong quá trình sử dụng, các thể loại báo chí không đứng yên mà vận động theo ba xu hướng cơ bản như sau:

- Xu hướng mở tức là hệ thống thể loại báo chí luôn tiếp nhận những thể loại mới.
- Xu hướng đóng, đào thải hoặc biến thể tức là những thể loại không còn phù hợp sẽ dần ít được sử dụng hoặc sử dụng biến thể.
- Xu hướng đan xen, hòa quyện và chuyển hóa giữa các nhóm và các thể loại tức là sử dụng chủ đạo một thể loại nào đó nhưng trong đó có sử dụng các yếu tố của thể loại khác hoặc cùng lúc sử dụng nhiều thể loại trong một tác phẩm báo chí [2].

Trong ba xu hướng nêu trên thì xu hướng thứ ba là phát triển mạnh mẽ nhất trong thực tiễn đời sống báo chí hiện nay vì nó phù hợp với sự sáng tạo và sử dụng linh hoạt các thể loại đối với những đề tài phức tạp cần nhiều góc nhìn khác nhau. Trong đó hình thức sử dụng nhiều thể loại khác nhau trong một tác phẩm báo chí xuất hiện khá phổ biến. Tác giả tạm gọi là hình thức tích hợp thể loại để phù hợp với các khái niệm mới xuất hiện của báo chí hiện đại như tích hợp truyền thông, hội tụ truyền thông hay truyền thông đa phương tiện. Dễ dàng nhận thấy nhất là trong phóng sự bao giờ cũng kết hợp thêm phỏng vấn, đôi khi đoạn phỏng vấn ngắn giữa tác giả và nhân chứng, nhân vật được trích nguyên vẹn cả cái nhíu mày, tiếng thở dài, hay cách sử dụng ngôn ngữ của nhân vật làm bật lên nét riêng độc đáo sáng tạo của phóng sự đó.

2. XU HƯỚNG TÍCH HỢP THỂ LOẠI TRONG CÁC CHƯƠNG TRÌNH THỜI SỰ TRUYỀN HÌNH HIỆN NAY

2.1. Xu hướng này xuất hiện trên hầu hết các loại hình báo chí mà đặc biệt là đối với phát thanh truyền hình. Như đã đề cập trong phần (1), các chương trình truyền hình có thể sử dụng chỉ một hoặc nhiều thể loại truyền hình khác nhau nên khán giả rất hay gặp dạng chương trình truyền hình vừa có tin tức, bình luận, vừa có ghi nhanh, vừa có phỏng vấn, phỏng vấn dư luận (báo chí phương tây gọi là vox-pop: voice of population), phóng sự ngắn... Ví dụ, trong

một chương trình bình luận thể thao, thể loại sử dụng chính là bình luận nhưng sẽ thông qua hình thức có thể là một cuộc phỏng vấn giữa biên tập viên của chương trình và một chuyên gia, có thể là một cuộc tọa đàm giữa biên tập viên với hai hay ba khách mời (một hình thức biến thể của phỏng vấn), để cuộc bình luận không chỉ là nói suông, người ta phát chèn vào các tin tức liên quan, ghi nhận hoặc phỏng sự ngắn có cùng chủ đề,... để làm dẫn chứng hay luận đề cho câu chuyện thêm hấp dẫn và đáng tin cậy. Đặc biệt, các chương trình thời sự với đặc điểm là thông tin về các sự kiện, vấn đề mới xảy ra trên tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội nên chương trình thường có nhiều phần, nhiều mục khác nhau, sử dụng nhiều thể loại khác nhau. Tuy nhiên, để thoát khỏi sự khô cứng và lặp lại, những người làm thời sự cũng vận dụng xu hướng tích hợp thể loại trong từng phần, từng mục nhỏ của chương trình.

Bản chất của chương trình thời sự là nội dung thông tin tươi mới, hấp dẫn từng ngày. Cũng chính bởi tính nóng hổi, thời sự của thông tin có sức hấp dẫn khán giả khá lớn nên những người làm thời sự dễ chủ quan tự tin “tốt gỗ hơn tốt nước sơn”. Các chương trình thời sự, đặc biệt là các chương trình thời sự của các đài truyền hình địa phương thường sử dụng kết cấu chương trình cũ, đơn điệu và ít sáng tạo trong cách vận dụng thể loại gây ra sự nhàm chán, khô khan nên khó hấp dẫn khán giả trên chính “sân nhà”.

Thời sự và giải trí được xem là hai mũi nhọn đảm bảo thể mạnh của truyền hình trên thị trường báo chí. Trong khi các chương trình giải trí luôn luôn đổi mới, sáng tạo cả về kết cấu chương trình và cách thức thể hiện để tự làm mới mình nhằm thu hút khán giả thì các chương trình thời sự thường có dấu hiệu già cỗi, khô cứng ở khâu thể hiện. Các chương trình thời sự với thời lượng từ 15 cho đến 45 phút, tùy vào quy mô của từng đài và tùy vào từng thời điểm, thường mở đầu bằng tin khu vực hoặc trong nước, kế tiếp là hai hoặc ba phóng sự ngắn về những vấn đề thời sự nổi bật trong ngày và kết thúc là tin quốc tế, có thể kèm theo bình luận về những vấn đề đang được cả thế giới quan tâm. Bản tin có thể sử dụng thêm tin điện, tin bình hay sử dụng nhiều cửa sổ thông tin như đồ thị, mô hình, số liệu... Nhưng nhìn chung kết cấu và cách thức của các chương trình thời sự thường dừng lại ở đó, từ ngày này qua ngày khác và có phần “lép vế” về hình thức và công nghệ trước sự phát triển chóng mặt của các chương trình giải trí.

Câu hỏi đặt ra là với dạng chương trình mang đậm tính thông tấn, chính luận chính thống như chương trình thời sự liệu có phù hợp để phá cách, sáng tạo trong cách thể hiện và vận dụng các thể loại truyền hình hay không? Câu trả lời là có. Hãy nhìn kênh truyền hình tin tức lớn nhất thế giới CNN làm bản tin thời sự của họ. Tin truyền hình ở đây không còn đơn thuần là những hình ảnh do phóng ghi lại, kết hợp với lời bình do chính phóng viên thể hiện mà đan xen vào đó là sự xuất hiện của tác giả ngay tại hiện trường, đối thoại trực tiếp với nhân chứng và trao đổi, phản biện... với biên tập viên chính của chương trình đang có mặt tại trụ sở chính của CNN nhằm cung cấp thêm những thông tin nóng hổi mà hình ảnh chưa lột tả hết. Xen kẽ là những phân bình luận sâu sắc với phong thái dí dỏm, tự nhiên. Hình thức làm chương trình thời sự được CNN chọn trong một số vấn đề quan trọng là làm theo kiểu “câu truyền hình”. Tại CNN trung tâm thường có phóng viên studio giao đãi với phóng viên hiện trường như CNN Nga, CNN Ai Cập, CNN Trung Quốc,.. Trong một bản tin ngắn 15 phút, có thể kết nối với hàng

chục không gian sự kiện khác nhau với hàng chục người phát biểu “giao lưu” (chưa kể phóng viên dẫn hiện trường). Ở đây, ranh giới giữa các thể loại thông tấn hoàn toàn bị xóa nhòa, cái được ưu tiên hàng đầu là hàm lượng và chất lượng thông tin mà công chúng có thể tiếp nhận.

2.2. Bước qua năm 2014, hầu hết các chương trình thời sự trong ngày của VTV1 đã có sự thay đổi rõ nét về hình thức, bố cục chương trình và đặc biệt là trong cách vận dụng kết hợp nhiều thể loại truyền hình khác nhau. Đầu tiên, đã có hai người dẫn cho một chương trình thời sự cùng trao đổi và phân chia nhiệm vụ giới thiệu khối lượng nội dung chương trình. Kết cấu của bản tin cũng không còn cứng nhắc theo sự phân chia khu vực địa lý mà ưu tiên chú trọng vào những vấn đề nóng, những sự kiện nổi bật. Điều đáng chú ý là các thể loại truyền hình được sử dụng hết sức linh hoạt, sáng tạo và mới mẻ. Hình thức kết hợp tin với phỏng vấn, tin với trao đổi trực tiếp giữa người dẫn chương trình tại trường quay và phóng viên hiện trường được sử dụng thường xuyên trong mỗi bản tin. Đối với những vấn đề thời sự được công chúng đặc biệt quan tâm, những người làm truyền hình VTV kết hợp nhiều thể loại truyền hình khác nhau vào cùng một chuyên mục để tạo nên một tác phẩm truyền hình đặc sắc phù hợp với bản chất của sự kiện, cung cấp cho khán giả nhiều tầng mức thông tin khác nhau, nhiều góc nhìn khác nhau về cùng một vấn đề. Do mỗi thể loại truyền hình có một cách khai thác thông tin khác nhau, một mức độ phản ánh khác nhau nên khi cùng tập trung lại để đưa tin, phản ánh một sự kiện, một vấn đề, câu chuyện bỗng trở nên sáng tỏ, toàn diện và nổi bật như một bức tranh 3D sống động. Câu chuyện đó không còn đơn lẻ, cá biệt mà nó được kết nối với bức tranh toàn cảnh của đời sống xã hội, xuyên suốt giữa quá khứ và hiện tại, nguyên nhân, bản chất được làm rõ, giải pháp, phương hướng được đề xuất... Và cách kể câu chuyện thời sự đó hoàn toàn làm hài lòng khán giả bởi nó cho phép họ chứng kiến được tiến trình sự kiện, cùng lắng nghe, quan sát, phân tích và rút ra nhận định cho riêng mình.

Ví dụ trong chương trình thời sự 19 giờ, phát sóng ngày 9/2/2014 trên kênh VTV1 của Đài Truyền hình Việt Nam, mở đầu bản tin là trực tiếp tại trường quay phân trao đổi giữa biên tập viên Xuân Dung và ông Đàm Xuân Thành, Phó cục trưởng Cục Thú y, Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn về tình hình nguy cơ bùng phát dịch cúm gia cầm H5N1. Trước khi bước vào cuộc phỏng vấn, biên tập viên mời khán giả xem một tổng hợp nhanh về tình hình nguy cơ bùng phát dịch bệnh trở lại ở một số tỉnh biên giới. Những thông tin mở đầu này giúp dẫn vào cuộc trò chuyện một cách logic, thuyết phục giúp khán giả dễ dàng theo dõi. Xen giữa cuộc nói chuyện là một số phóng sự ngắn về tình hình kiểm soát hoạt động buôn bán gia cầm qua biên giới ở hai tỉnh Lạng Sơn và Đồng Tháp. Trong các phóng sự ngắn này tất nhiên có sử dụng các đoạn phỏng vấn giữa phóng viên và những đối tượng liên quan đến sự việc. Để làm rõ hơn vấn đề, cuộc trao đổi giữa biên tập viên Xuân Dung và ông Đàm Xuân Thành còn có sự tham gia ý kiến của nhân vật thứ ba là ông Nguyễn Trọng Nghĩa, Phó Giám đốc Sở Công thương, Chi cục trưởng Chi cục Quản lý thị trường tỉnh Lạng Sơn, được thực hiện bằng hình thức phỏng vấn qua điện thoại. Nhưng ngay trước đó, để nhấn mạnh vào yếu tố nguy cơ, những người làm chương trình đưa thêm một tin về sự gia tăng các ca tử vong vì cúm AH7N9 ở người tại Trung Quốc. Như vậy trong toàn bộ phần trao đổi kéo dài 10 phút này, tổng cộng những người làm truyền

hình đã sử dụng năm thể loại truyền hình khác nhau gồm tin, phóng sự ngắn, ghi nhanh, phỏng vấn trực tiếp và phỏng vấn qua điện thoại. Cách làm này giúp cho khán giả thấy được bức tranh toàn cục trên một địa bàn rộng lớn với các yếu tố nguy cơ của dịch bệnh cũng như nghe được ý kiến của những người trong cuộc, các chuyên gia, các cấp thẩm quyền trong nỗ lực tìm kiếm biện pháp đối phó.

Hình thức vận dụng nhiều thể loại truyền hình trong cùng một chuyên mục trong bản tin thời sự của VTV1 được tiếp tục áp dụng cho các vấn đề thời sự nổi cộm khác trong thời gian gần đây như vấn đề cổ phần hóa các doanh nghiệp nhà nước, cuộc khủng hoảng chính trị ở Ukraina, vụ mất tích máy bay MH370,... Rõ ràng sự tìm tòi, sáng tạo trong cách thực hiện, thể hiện và khả năng vận dụng linh hoạt các thể loại để phát huy thế mạnh của từng thể loại đã đem đến cho công chúng truyền hình cả nước những chương trình thời sự hấp dẫn, mới mẻ và đặc biệt sâu sắc.

3. KẾT LUẬN

Sự cạnh tranh thông tin giữa các loại hình báo chí đang diễn ra vô cùng gay gắt. Công chúng báo chí giờ đây đã trở thành khách hàng thực sự với quyền chọn lựa thông tin để tiếp nhận và thưởng thức mỗi ngày. Chương trình thời sự chưa bao giờ là món ăn nhàm chán, kém hấp dẫn. Nhưng nếu chủ quan, thiếu sáng tạo trong cách đưa tin, những mô-típ chương trình cũ kỹ với những gương mặt nhợt nhạt sẽ khiến công chúng truyền hình ngay lập tức chuyển kênh hoặc tìm kiếm thông tin ở các loại hình báo chí khác.

Đối với loại hình báo chí truyền hình, do đặc thù của ngôn ngữ thể hiện và tâm lý tiếp nhận của công chúng truyền hình, các thể loại ít khi ở dạng nguyên vẹn ban đầu mà thường biến thể hoặc có sự kết hợp, đan xen hòa quyện giữa nhiều thể loại trong cùng một tiết mục. Cách làm này đặc biệt phát huy tác dụng trong trường hợp đối tượng phản ánh phức tạp, có nhiều chủ thể liên quan hay tiến trình của sự việc vẫn đang tiếp diễn với nhiều tình huống mới xuất hiện vốn bất ngờ như chính bản thân cuộc sống. Các chương trình thời sự trong ngày chính là những lát cắt về cuộc sống sôi động, phức tạp, đa màu đa sắc trên tất cả các lĩnh vực kinh tế, chính trị, văn hóa, xã hội... trên toàn thế giới. Sự chuyển động không ngừng đó bắt buộc những người làm thời sự truyền hình phải nhạy cảm nắm bắt và vận dụng, sáng tạo để đem đến cho khán giả những thông tin vừa nóng hổi nhưng cũng phải vừa sâu sắc, đa chiều.

Sử dụng hình thức tích hợp thể loại trong sáng tạo tác phẩm truyền hình cho chương trình thời sự đang là một xu hướng tất yếu đang được áp dụng ở hầu hết các đài truyền trên thế giới cũng như trên đài quốc gia. Chương trình thời sự của các đài truyền hình địa phương trong nước nếu muốn thu hút sự quan tâm của khán giả đối với các vấn đề trên địa bàn nên cân nhắc áp dụng xu hướng này thay cho cách làm thời sự với những phần tin tức đơn điệu hoặc những tiểu mục thành phần tuần túy một thể loại như hiện nay.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Dương Xuân Sơn (2011). *Giáo trình Báo chí Truyền hình*, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.
- [2]. Đinh Văn Hùng (2007). *Các thể loại báo chí thông tấn*, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.
- [3]. Phan Văn Tú (2007). *Chương trình và thể loại*, Tiểu luận.
- [4]. Nhiều tác giả (2005). *Thể loại báo chí*, NXB Đại học Quốc gia TP. Hồ Chí Minh.
- [5]. Trần Hữu Quang (2001). *Chân dung công chúng truyền thông*, NXB TP. Hồ Chí Minh.
- [6]. The Missouri Group (2007). *Nhà báo hiện đại*, NXB Trẻ.

MULTI-GENRE AND NEW STYLE OF CURRENT AFFAIR

Dinh Khắc Quỳnh Giang

Department of Journalism and Communications, Hue University of Sciences

Email: dinhkhacquynhgiang@yahoo.com

ABSTRACT

Television audiences have received information via TV programs from broadcasting channels. Also, one or many genres can be used to build up items in a TV program. In theory, there are many different ideas about journalistic genres and TV genres as well. But generally, in reality, there is a tendency combination or using lots of genres in a TV item. According to that tendency, some news bulletins on VTV s have been renewed to attract the audiences by using multi – genres in an item that aims to develop the strength of each TV genre in the information reflection and exploration as well as depend on the essence of stories to link many genres together for the complete TV program. By this way of producing programs, the audiences can get information in accordance with different levels and viewpoints, especially the highly attractive and trusted programs.

Keywords: *Current affair, journalistic genres, multi-genre, news bulletin, TV program .*